

Posledice 15+ pedagoško gradivo

avtorica Petra Gajžler

kazalo

uvodna beseda	3
o filmu	4
filmografski podatki	4
festivali, nagrade	4
kratka vsebina	4
o avtorju	5
iz prve roke	5
kritike in utemeljitve nagrad	6
daljša vsebina	7
izhodišča za pogovor	14
Andrej	14
Andrejeva družina	15
Željko	16
vzgojni zavod	18
(de)konstrukcija spolne identitete	20
vloga socialnih omrežij	21
filmski jezik in estetika	22
analiza in primerjava prizorov	23
dodatne dejavnosti	24
ogled filmov s sorodnimi temami in njihova	24
primerjava	
pogovor po filmu	25

Art kino mreža Slovenije dovoljuje in spodbuja nadaljnjo uporabo gradiva v filmsko-vzgojne namene. Veseli bomo vaših odzivov, poročil o uporabi, konkretnih učnih priprav na film, predlogov in pripomb. Gradivo je oblikovano kot pomoč strokovnim delavcem v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Za vse druge namene uporabe nam pošljite pisno prošnjo na filmska-os@artkinomreza.si.

kolofon // **Pedagoško gradivo Posledice** // **Avtorica:** Petra Gajžler
// **Kratka vsebina, o avtorju, iz prve roke, izhodišča za pogovor o filmu – vzgojni zavod (uvodni tekst):** Temporama // **Uredila:** Temporama // **Jezikovni pregled in prevod:** Maja Ropret // **Slikovno gradivo:** Temporama in Luka Škulj // **Oblikovanje in postavitve:** WOAF Andraž Filač // **Izdala v elektronski obliki:** Art kino mreža Slovenije, oktober 2018

*Pedagoško gradivo je nastalo s **podporo posameznih članov AKMS** in v okviru **Filmske osnovne šole**. Naložbo delno sofinancirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in Republika Slovenija.*

uvodna beseda

Darko Štante s svojim celovečernim prvencem **Posledice** v polje sodobnega slovenskega filma za mlade vnaša avtorsko svežino tako z obravnavo tem, ki jih črpa iz svojega poklicnega življenja, kot tudi s surovim filmskim pristopom, ki podpre avtentičnost večplastne pripovedi. Film se ne osredotoča samo na vzgojni zavod in prestopništvo, temveč tudi na odraščanje mladih v tem prostoru in času, ki je zaznamovano z različnimi begi pred realnostjo ter iskanjem in oblikovanjem lastne identitete v svojem okolju in prek socialnih omrežij. Odnosi in situacije v filmu niso enoznačne, ampak so zapletene kot življenje samo.

Pedagoško gradivo poleg osnovnih podatkov o filmu in režiserjevega uvida v lastno delo vsebuje tudi izhodišča za pogovor po filmu, v katerih se ne dotika samo vsebinske problematike, temveč tudi filmskega jezika, ki soustvarja zgodbo ter usmerja pogled in branje filma, kar bomo pokazali z analizo izbranega prizora.

Gradivo je namenjeno strokovnim delavcem srednjih šol za predpripravo na film in/ali za pogovor z dijaki po filmu.

o filmu

filmografski podatki **naslov** Posledice
državi in leto produkcije Slovenija/Avstrija, 2018
tehnični podatki DCP, 1.66:1, 5.1, barvni, 95 minut
jezik slovenščina

režija in scenarij Darko Štante

fotografija Rok Kajzer Nagode

montaža Sara Gjergjek

igrajo Matej Zemljič (Andrej), Timon Šturbej (Željko), Gašper Markun (Niko), Lovro Zafred (Luka), Rosana Hribar (mama), Dejan Spasić (oče), Blaž Setnikar (vzgojitelj Zoran), Iztok Drabik Jug (vzgojitelj Janez), Lea Cok (Svetlana)

producenta Jerca Jerič, Andraž Jerič

koproducenti Rok Biček, Teo Rižnar, Julij Zornik

distribucija Demiurg

festivali, nagrade Festival slovenskega filma, 2018: vesne za najboljši celovečerni film po izboru občinstva, najboljšo režijo, glavno in stransko moško vlogo ter nagrada žirije slovenskih filmskih kritikov in kritičark FIPRESCI Slovenija. Jameson Cinefest Miskolc International Film Festival, 2018: nagrada Adolfa Zukorja (velika nagrada festivala) in nagrada evropske mreže art kinematografov CICAÉ. Toronto International Film Festival, 2018. BFI London Film Festival, 2018. Athens International Film Festival, 2018.

kratka vsebina 18-letni Andrej je zaradi neprimernega in nasilnega vedenja poslan v vzgojni zavod, kjer spozna Željka, neformalnega vodjo tamkajšnjih gojencev. Z njim in drugimi gojenci se predaja skupnim zabavam, alkoholu in drogam ter nasilnim in kriminalnim akcijam, ki mu vzbuja občutek pripadnosti in zavezništva v skupini. Ko Željko odkrije Andrejevo skrivnost, ga prične kmalu izkoriščati. Andrej je postavljen pred težko preizkušnjo. Odločiti se mora, ali slediti Željku in njegovemu divjemu življenju ali ostati zvest samemu sebi.

o avtorju Darko Štante je bil rojen leta 1975 v Ljubljani. Diplomiral je na Fakulteti za socialno delo in trenutno zaključuje drugostopenjski študij filmske režije na ljubljanski AGRFT. V preteklosti je delal kot asistent režije pri različnih komercialnih produkcijah ter kot samostojni ustvarjalec pri različnih AV projektih. Trenutno je zaposlen kot vzgojitelj v vzgojnem zavodu.

iz prve roke *»Ali je moralno snemati film o nečem, kar ti je tako blizu in hkrati skrito očem javnosti? Kdaj prestopiš mejo med zasebnim in javnim? Čeprav je zgodba fiktivna in so liki izmišljeni, ostaja v njih tisto nekaj, kar jih dela avtentične. Kljub temu, da sem se izogibal specifičnim zgodbam, ki sem jih poznal, sem v film nedvomno vnesel srž vsega, kar poznam iz resničnega življenja. Zdelo se mi je bistveno, da opišem stvari točno tako, kot jih vidim sam. To je moja zgodba. Seveda se hitro poraja vprašanje, zakaj ravno ta film. Ker se Andrejeva zgodba dogaja v okolju, ki širši javnosti ni ravno znano. Ker si ljudje radi zatiskamo oči in ne vidimo stvari, ki se nam dogajajo na dvorišču. A prvemu pogledu navkljub ta film ne govori (le) o vzgojnem zavodu. Andrejevo okolje je le ogledalo sveta, v katerem živi. Je prostor, kamor je odrinjen, sistem, ki ne deluje, ker je že zdavnaj zastarel in je za na odpad zgodovine. Andrej živi v času, ki navidezno dopušča izoblikovanje kakršnekoli identitete in omogoča neomajno svobodo, a je za to treba plačati ceno. Kot pravi Željko: »Vse se plača.« To je film o odraščanju in iskanju identitete v takšnem času in prostoru. O umeščanju posameznika v družbo, o njegovi pripadnosti. O izdaji. In ne le na osebnem nivoju, ampak predvsem družbenem. Govori o času in prostoru, ki neizogibno razpada, ker v njem izginja tisto najbolj človeško. Najbolj tragično pa ostaja dejstvo, da se to dogaja na očeh vseh nas, a tega nihče ne opazi.«*

-Darko Štante, režiser in scenarist filma

kritike in utemeljitve nagrad

»Štantetove pesti nas zadenejo z vseh strani, ko v bliskovito brutalnem petminutnem napadu, v katerem je čustvena globina prisotna v enaki meri kot nasilno mesarjenje, uniči Andrejevo srečo, ki jo je prej sistematično gradil. In čeprav se liki soočijo s posledicami svojih dejanj, Štante osvetli nekaj veliko kompleksnejšega, kot je gruča najstnikov. Njegov film prikaže psihološke posledice, ki jih pustijo predsodki tako pri žrtvah kot pri storilcih. Sklepni del je v veliki meri po zaslugi Zemljičeve igre eden najbolj presunljivih prizorov leta. Zemljič, ki ga skrivnost prisili v razdvojitve osebnosti, je sicer sijajen že od začetka, a njegov čustveni register ob vrhuncu je brez primere. Kot bi trenil, preide od solznega sramu do omračenega besa in nazaj.«

-Jared Mobarak, *The Film Stage*

»Darko Štante tako s svojim prepričljivim scenarijem kot s filmskim slogom, ki črpa navdih pri cinema verité, spretno poveže ves tekst in podtekst v travmatičen splet nezanemarljivih razsežnosti. Z vidika scenarija, režije, igre in scenografije sta me preprostost in obenem kompleksnost filma in vseh njegovih plasti pustila brez besed.«

-Sezin Koehler, *Black Girl Nerds*

»/.../ Štante (prikaže) surovo energijo in zanesljivo vodenje igralcev /.../«

-Dennis Harvey, *Variety*

»Intimen in eksploziven film, bogat v podrobnostih in upodobitvah, ki kipi v enaki meri od besa in jeze ter drhteče čutnosti.«

-Meghan White, *AwardsWatch*

»/.../ Fascinantno je gledati tako igralske kreacije kot Štantetov surov dokumentaristični pristop /.../«

-Boyd Van Hoeij, *The Hollywood Reporter*

»Z vsakim prizorom se niansiranje občutij poglobi. V nastopaškem vzdušju navidezne hipermoškosti, manj in neobčutljivosti, na katero je zreducirano tudi izrekanje, se zrcali na obrazih igralcev in telesni govoric, načinu govora, ki ga privzemajo. Film k seksualnosti pristopa kompleksno in ne ponuja enostranskih definicij, temveč prek analize posameznih karakterjev in mikro opažanj razbira večplastnost motivov, želja in soočanj z nepoznanim in neizrečenim, tako pa uspe v preklicanem povabilu na kebab zaobjeti več čustev kot marsikatero drugo filmsko preizpraševanje zaljubljenosti.«

-Petra Meterc, *Radio Študent*

»/.../ Štante v slovenskem igranem filmu, ki istospolne tematike tako ali tako skoraj nikoli ne obravnava, na tem področju odpira popolnoma nova, relevantna in hkrati aktualna vprašanja.«

-Ana Jurc, MMC RTV SLO

»Obvezen ogled za vse starše, ki imajo doma najstnika (ali najstnico, seveda), s katerim zares ne znajo najti komunikacijskega kanala in z represivnimi metodami zaradi ujetosti v lastno nemoč odnos zgolj poslabšujejo.«

-Izak Košir, Slovenske novice

»Enotna in trdna režija, v okviru katere nastaja zgodba, ki nas hkrati privlači in odbija, obenem navduši in potre, vsekakor pa do najmanjših podrobnosti razkrije kompleksno življenje mladine danes. Izjemen prvenec, v katerem režiser presenetljivo dobro upravlja prav vsak delček.«

-utemeljitev nagrade vesna za najboljšo režijo

»/.../ Film bo po zaslugi mestoma brutalne, toda izjemno občutljive študije moških likov čustveni vrtljak tudi za številne prihodnje generacije. Zaradi naturalističnega pristopa, kreativne kamere, izčiščene fotografije, sodobnega trapa v glasbeni podlagi, predvsem pa samozavestne igre mladih igralcev nagrado CICAE festivala Miskolc CineFest 2018 prejme film Darka Štanteta Posledice.«

-utemeljitev nagrade evropske mreže art kinematografov CICAE

daljša vsebina Andrej prihod novega leta praznuje na hišni zabavi, polni alkohola, kjer ga sredi večera ena od punc odpelje v spalnico. Poljubljanje vodi v slačenje na postelji, vendar Andreja nekaj zadržuje. Punca svoje nezadovoljstvo nad njegovo nepripravljenostjo izrazi z jezo in podvomi o njegovi spolni usmerjenosti. Andrej jo odrine, vstane, postane agresiven in jo močno zagrabi za zapestja. Spomladi je Andrej obravnavan na sodišču zaradi negativnega poročila o njegovem vedenju, ki ga je izdal Center za socialno delo (CSD). Mama za njegova neprimerna dejanja krivi slabo družbo, v katero bi naj padel. Počuti se nemočno in prosi sodišče, naj ukrepa, saj sama ne več, kaj narediti, da bi se stanje izboljšalo.

Poleti Andrej v spremstvu staršev odide v vzgojni zavod. Sprejme jih vzgojitelj Zoran, ki jim razloži pravila in dnevni red zavoda. Ko starša odideta, Zoran odpelje Andreja v njegovo sobo, kjer Andrej skozi okno prvič zagleda Željka, ki se pregovarja z enim od učiteljev. Željko nakaže Andreju, naj se mu pridruži, in že ob prvem srečanju se skozi pogovor o cigaretah in travi postavi v pozicijo (naj)močnejšega.

V kovinarski delavnici Andrej spozna Nika, ki je Željkov pribočnik in skupaj z njim ustrahuje in izsiljuje druge fante v zavodu. To počne tudi v delavnici. S sprejem bruha ogenj proti Luki, dokler akcije ne ustavi učitelj. Luka Andreju prijazno ponudi cigarete, kasneje pa se na dvorišču pogovarjata o bivanju v zavodu. K njima pristopi Niko in Andreja izsiljuje za cigarete, vendar se Andrej v tem boju izkaže za močnejšega. Dogajanje snemata dva gojenca, Luka pa se naslaja ob dejstvu, da je Niko stekel nazaj k Željku, ki od daleč opazuje in preučuje dogajanje.

Vzgojitelj preveri pri Andreju, kako se počuti v zavodu in ali ima kakšne probleme s katerim od gojencev, vendar Andrej upošteva Lukov nasvet in pove, kar vzgojitelji hočejo slišati: da je vse v redu. Med malico Niko obmetava Andreja z jogurtom, Željko pa mu v usta na silo potiska sendvič. Dogajanje prekine eden od vzgojiteljev, vendar ga Željko s svojo agresijo tako prestraši, da se odmakne. Pred spanjem Andrej na telefonu gleda fotografije svoje hišne ljubljence, podgane Fife, ki jo pogreša.

Željko in Niko spremenita odnos do Andreja, ko se pred njima v fitnesu dokaže s svojo fizično močjo. Ponudita mu sodelovanje pri njenem »biznisu«. Med vikendom se Andrej, Niko in Željko skupaj odpravijo z vlakom proti Ljubljani. Na vlakcu srečajo skupino fantov, od katerih Željko izsili denar. Željko povabi Andreja na zabavo k sebi domov, mama pa mu določi uro, ob kateri mora biti doma, sicer bo poklicala zavod. Andrej jezen odide od doma in ji zabrusi, da ga v tem primeru ne bo več videla. Na Željkovi zabavi Andrej popije veliko alkohola in potegne črtico kokaina. Medtem ko se Željko poljublja s Svetlano, Andrej išče njegov pogled. Željko odide v sobo s Svetlano, kar podžge v Andreju še dodatno željo po alkoholu. Pijan se opoteče iz hiše, bruha in zaspri na avtobusni postaji. Ko pride v zgodnjih jutranjih urah domov, ga pričaka mama, ki je medtem že klicala v zavod, saj Andreja ni bilo domov ob dogovorjeni uri.

Po vrnitvi v zavod ga direktor opozori na njegova neodgovorna dejanja, ki utegnejo imeti posledice, vendar se to Andreja ne dotakne pretirano. Kasneje se pred zavodom skupaj z Željkom in Nikom ter drugimi fanti fotografira pred mercedesom sodnice, ki je zadolžena za njegov primer. Andreja je strah, saj noče imeti še dodatnih problemov, in se poskusi skriti pred sodnico, da ga ne bi videla.

V zavod pride nov gojenec po imenu Mitar. Željko in Niko mu najprej vzamejo kosilo, ki mu pripada, zvečer pa vsi fantje sodelujejo pri njegovem krutem in poniževalnem krstu. Niko dogajanje snema s telefonom, Željko pa Mitarju zagrozi, da se bo posnetek znašel na socialnih omrežjih, če jih bo zatožil.

Andrej s sodelovanjem v skupnih akcijah z Nikom in Željkom vse bolj postaja del njune skupine. Med vikendom na železniški postaji vdrejo v avto ter oboroženi z noži in boksarjem pridirjajo v primestni bar do Željkovih znancev, jih pretepejo in jim ukradejo denar. Ko Niko v avtu ugotovi, da so jim ukradli več kot 1000 evrov, vse preplavi adrenalin, le Andreja skrbi, da jih bo dobila policija. Fantje se na svojem kriminalnem pohodu ustavijo še na bencinski črpalki, kjer dotočijo gorivo in brez plačila oddivjajo z avtom. V večernem planu je zabava in na poti do tja z avtom poberejo Svetlano in Majo, ki takoj začne flirtati z Andrejem. Ta ostaja hladen.

Zabava je v polnem razmahu. Mladina divje pleše, se drogira in pije alkohol. Željko se poljublja s Svetlano, Andrej pa z Majo. Ko se na plesišču vsi štirje zbližajo, začne Andrej božati Željka po hrbtu in mu z roko zdrсне za hlače, medtem ko se precej nezainteresirano poljublja z Majo. Željko to opazi in se pomenljivo nasmehne. Po končani zabavi Željko v avtu ponudi Andreju 20 evrov za dobro opravljeno delo in se poslovijo. Andrej je vidno razočaran, saj je pričakoval, da se bo njuna zgodba s plesišča morda nadaljevala. Namesto domov se odpravi v vrtec, ki ga je obiskoval kot otrok, in zaspi v otroški hišici na dvorišču.

Naslednji dan Željko telefonira Andreju in ga med drugim prosi, naj mu naredi uslugo in namesto njega izterja denar od Luke, kar Andrej tudi stori. Luka je vidno razočaran nad Andrejevim dejanjem in ga med vrsticami posvari pred Željkom.

Kasneje se Andrej, Željko in Svetlana dobijo v neuglednem hotelu z Mikijem, ki Željka oskrbuje s kokainom. Pijejo alkohol, snifajo kokain, Željko in Svetlana se začneta poljubljati na postelji, kamor zvlečeta še Andreja, ta pa se v navalu strasti začne poljubljati z Željkom. Svetlana se zasmeeji, vstane in posnifa še eno črtico kokaina, medtem ko se Andreju in Željku pridruži Miki, ki se začne poljubljati z Andrejem. Svetlana se onesvesiti. Željko naroči Mikiju, naj jo odpelje domov. Željko in Andrej ostaneta sama, še naprej se poljubljata in skupaj preživita noč. Naslednje jutro se

odpravita na kavo, kjer Željko Andreju zaupa svojo kriminalno zgodovino, ki ga je pripeljala v zavod. Andrej uživa v njunem druženju, dokler ju ne prekine klic Svetlane, s katero se Željko odpravi v kino.

Ko se Andrej ob koncu napornega vikenda vrne v zavod, vzgojitelj od njega zahteva, da izpolni obrazec o nedovoljenih izhodih. V sobi, ki jo deli z Luko, vlada neprijetno vzdušje. Luka ga ignorira in mu zabrusi, da od Željkovih slug ne potrebuje ničesar. Andrej ponovno prevzame izterjevanje denarja v Željkovem imenu, tokrat od Mitarja, s katerim se stepe na dvorišču. Vzgojitelj Andreju prepove izhod med vikendom, vendar ga Andrej ne upošteva. Zavod naznani Andrejev beg in obvesti policijo.

Zvečer se Željko, Andrej, Niko in Svetlana dobijo v lokalnem Podrumu, kjer igrajo biljard, kadijo marihuano, snifajo kokain in pijejo alkohol. Andrejev in Željkov pogled se večkrat srečata, čeprav je Željko s Svetlano. Iz Podruma odidejo k Željku domov, kjer se zabava nadaljuje. Andrej se iz frustracije, ker ne more biti z Željkom, začne poljubljeni z Mikijem, ki je tudi na zabavi. Niko ves čas snema dogajanje. Po zabavi se Andrej v jutranjih urah odpravi domov, kjer vzame Fifo. Pot mu prestrežeta dva policista in ga privedeta nazaj v zavod.

Med urejanjem bivališča za Fifo Andreja v sobi obišče Željko, ki mu predlaga, da bi šla skupaj v Amsterdam, sama. Andrej je navdušen nad idejo in verjame v Željkoovo iskrenost, ko se poljubita. Naslednjo noč Željko naloži Andreju, naj izterja denar za njuno potovanje od Roma Maria, ki bi naj bil Željku dolžan 3000 evrov za nov motor. Andrej okleva, a se z mislijo na Amsterdam vseeno odpravi do Maria, kjer na silo vdre v dotrajano hišo in izsili denar z grožnjami Mariovi mami. Iz hiše odide z mešanimi občutki. Po eni strani je zadovoljen, da je pridobil denar za potovanje, hkrati pa sta glasni jok otroka in Mariovo iskreno zatrjevanje, da res dolguje samo 100 evrov, v njem vzbudila dvom, ki se ga ne more otresti. Odloči se, da bo denar spravil v odtočni žleb vrtca, nato pa se odpravi k Željku. Ko pride tja, se mu zlaže, da nima denarja, ker ni bilo pri Mariu nikogar doma. Zdi se, kot da preverja, ali mu je Željko res naklonjen ali ga samo izkorišča. Andrej želi Željka poljubiti, vendar ta znori, medtem ko iz notranjosti hiše slišimo Svetlano. Željko zabiča Andreju, naj izterja denar, in jezno zaloputne z vrati. Andrej gre po denar in ga skrivaj vrne Mariu in njegovi revni družini. Nato se odpravi domov, kjer ga mama ne spusti v hišo in ga napoti nazaj v zavod, saj je bil prijavljen njegov beg in ga išče policija.

V zavodu Andreja prestrežeta Željko in Niko. Željko mu nemudoma agresivno ukaže, naj gre takoj po denar k Mariu. Andrej mu razloži, da ne bo kradel ljudem, ki nimajo ničesar, vrh vsega pa imajo bolnega majhnega otroka. Željka Andrejevi izgovori ne zanimajo. Sledi prerivanje, ki se konča z Željkoovo grožnjo Andreju: »Vse se plača!«

Andrej se prebudi na postelji v svoji sobi v zavodu in opazi, da ima kar nekaj neodgovorjenih klicev mame. Odpravi se na dvorišče, kjer fantje igrajo košarko. Ko pride mimo, ga začnejo zmerjati s homofobnimi opazkami in ga klicati »fejsbuk zvezda«. Andrej nemudoma odpre svoj

Facebook profil na telefonu, kjer vidi, da je Niko naložil video njega in Mikija med poljubljanjem. V šoku pokliče mamo, ki je video že videla. Andrej upa na mamino tolažbo, vendar ga mama ne sprejme in mu odvrne, da tak, kot je, doma nima kaj iskati. Andrej se čustveno zlomi, odide v sobo, da bi poiskal uteho ob Fifi, a ko odpre škatlo, kjer ji je uredil domovanje, zaprepadeno obstrmi. Na roko si namesti boksar in steče ven k Željku, ga zbije na tla in ga začne silovito udarjati po obrazu. Drugi gojenci priskočijo Željku na pomoč, vendar ta nepremično obleži. Andrej se ves krvav odpravi nazaj v zavod, kjer odvrže mrtvo Fifo v straniščno školjko, potegne vodo, zdrsne po ploščicah na tla, prisloni glavo ob steno in si tresoč od šoka prižge cigareto.

izhodišča za pogovor

Andrej Andrej je zadržan, introvertiran in osamljen 18-letni fant, ki išče svoje mesto v svetu. Zaradi svoje spolne usmerjenosti v sebi bije boj, kako biti nekdo, ki bo spadal v družbo in ustregel družini, hkrati pa ostati zvest samemu sebi. Njegov notranji konflikt je vir vrste delinkventnih dejanj, zaradi katerih pristane v vzgojnem zavodu. V družbi Željka, ki ga sicer izkorišča, prvič začuti, da nekam zares spada, vendar je njegovo zaupanje izdano, to pa v njem sproži razočaranje, jezo in agresijo, ki jih ne zna obvladati in mu zato uničijo življenje. Kljub vsemu z nekaterimi dejanji pokaže človeškost in empatijo do soljudi, kar ga razlikuje od Željka in nas navdaja z upanjem za pozitiven razrešitev, vendar ta na koncu ne pride.

Vprašanja za razpravo Opišite Andreja: katere njegove karakterne lastnosti bi izpostavili? Katere od njih bi opredelili kot pozitivne in katere kot negativne? Je za vas pozitiven ali negativen lik ali oboje? Argumentirajte, zakaj, in navedite prizore iz filma, ki potrjujejo vašo argumentacijo. Razmislite, kako je v uvodni sekvenci vzpostavljen njegov lik in kaj izveemo o njem. V duhu celotnega filma razmislite, zakaj je lik vzpostavljen na tak način, kot je. Razmislite, ali se Andrej skozi film spremeni. Ali se spremeni on kot človek ali pa samo njegova dejanja in vedenje, on pa ostaja enak? Argumentirajte. Kako se Andrej počuti v svoji koži? Je kdaj v konfliktu sam s sabo? Argumentirajte, zakaj in v katerih prizorih. Kaj pričakujejo od Andreja družina, zavod, njegovi vrstniki v zavodu? So ta pričakovanja s nasprotju z njegovimi željami?

Andrej kot zlorabljen žrtev hitro zavzame mesto storilca v zavodu. Zakaj izsiljuje in ustrahuje druge gojence, ko mu Željko to naroči? Kako se ob tem počuti? Ali kdaj obžaluje svoje dejanja?

Kako sprejema svojo homoseksualnost? Zakaj skriva svojo homoseksualnost pred družino? Zakaj skriva svojo homoseksualnost v vzgojnem domu? V katerih trenutkih se razkrije in pred kom? Zakaj?

Katere so pomembne osebe v njegovem življenju? Komu najbolj zaupa? Kakšno vlogo ima v njegovem življenju družina? Kakšno mesto ima v njegovem življenju podgana Fifa?

Kam se zateče Andrej, ko je v stiski, in zakaj?

Od kod po vašem mnenju izvirajo njegova delinkventna dejanja?

Kakšen se vam zdi Andrej kot človek? Razmišljajte o tem, kakšna sta njegov moralni imperativ in empatija do soljudi, in podkrepite svoje ugotovitve s prizori iz filma. Ali se v tem razlikuje od Željka? Argumentirajte, zakaj da/ne.

Kaj mislite, kaj se bo zgodilo z Andrejem? Bo nosil posledice za svoja dejanja? Kakšne?

Andrejeva družina

Andrej prihaja iz družine, ki na videz deluje, vendar se sčasoma razkrijejo njene disfunkcionalnosti. V družini odločitve sprejema dominantna mama, ki sinu ne zna prisluhniti, oče pa je v svoji vlogi odsoten. Mama je pretirano zaščitniška in v njenih očeh je Andrej še zmeraj otrok, ki se je »pokvaril«, ker je padel v slabo družbo. Andrejevih delinkventnih dejanj ne naslavlja s pogovorom o njegovih težavah, notranjih bojih in občutkih ter z željo po razumevanju, temveč jih kaznuje s postavljanjem še strožjih pravil. Andrej na to odgovarja z le še večjo jezo, agresijo in odmikom. Mama se obremenjuje z mnenjem drugih in si predvsem želi, da bi bila Andrej in njena družina uspešna in »normalna« po njenih kriterijih. Homoseksualnost, ki je Andreju inherentna in oblikuje njegovo identiteto, ni v skladu z maminimi normami, njena neodprtost do drugačnosti pa ustvarja na Andreja dodaten pritisk. Družina, ki bi naj predstavljala varen psiho-socialni prostor in čustveno oporo, tukaj zataji, saj Andrej nima občutka popolne sprejetosti, da bi bil lahko to, kar je. Po zadnjem pogovoru z mamo se uresniči Andrejev strah, ki upraviči njegovo argumentacijo, zakaj doma ni razkril svoje spolne usmerjenosti.

V luči problemov, ki pestijo družino, je ljubezen, ki bi naj reševala medosebne odnose, potisnjena v ozadje.

Vprašanja za razpravo Opišite Andrejevo družino: kakšen je odnos med Andrejem in njegovo mamo ter Andrejem in njegovim očetom? V kakšnem odnosu sta mama in oče?

Kakšno vlogo v družini ima mama v odnosu do očeta? Kako vi razumete razporeditev družinskih vlog – povezuje to s spolom? Ali mama in oče skupaj sprejemata odločitve glede Andreja in njegove vzgoje?

Kako se Andrej počuti v svoji družini? Se čuti sprejetega? Argumentirajte, zakaj da/ne.

Zakaj svoji družini ne zaupa svojih konfliktov, občutkov in spolne usmerjenosti? Je družina za Andreja prostor, kamor se zateče v težkih trenutkih? Argumentirajte, zakaj da/ne.

Kako mama reagira na njegova delinkventna dejanja? Se vam zdi njen odziv ustrezen? Zakaj da/ne? Komu/čemu mama pripisuje krivdo za Andrejeva dejanja? Se mama čuti dovolj močno, da mu lahko pomaga? Mislite, da mu lahko? Na kakšen način bi mu lahko pomagala?

Željko Željko je neformalni vodja skupine gojencev v vzgojnem zavodu. O njegovih življenjskih okoliščinah ne izvemo veliko, le to, da njegovih staršev velikokrat ob vikendih ni doma, kar nakazuje na njihovo morebitno čustveno odsotnost. V zavodu s svojo fizično močjo, z agresijo in s posnetki različnih ljudi, ki jih skrbno zbira na telefonu, ustrahuje druge gojence in jih izkorišča. V zavodu se zavoljo tega, da »preživiš«, splača držati z njim in ne biti proti njemu. Tega se zaveda tudi njegov pribočnik Niko, ki si je zaradi odnosa z Željkom pridobil moč in okreпил status med gojenci.

Željko je manipulativen, preračunljiv in ne izkazuje pristne čustvene navezanosti na kogarkoli ali empatije do kogarkoli. Osebe, s katerimi se obkroža, so tam zato, da potrjujejo njegovo moč in da jih izkoristi za svojo dobrobit. Po začetnem ustrahovanju Željko Andreja prepozna kot nekoga, ki je dovolj močan, da z njim sodeluje v izsiljevanju ali pa to počne namesto njega, hkrati pa začuti Andrejevo čustveno naklonjenost, ki jo pod pretvezo obojestranske privlačnosti, morda celo resnične, izrablja v svojo korist.

Vprašanja za razpravo

Opišite Željka: katere njegove karakterne lastnosti bi izpostavili?

Kako je v prizoru, ko ga Andrej opazuje skozi okno, vzpostavljen njegov lik in kaj izvemo o njem? V duhu celotnega filma razmislite, zakaj je lik vzpostavljen na tak način, kot je.

Zakaj je Željko pristal v vzgojnem zavodu? Skozi njegova pripovedovanja izvemo, da je oče marsikdaj izkoristil zveze s kriminalisti, da ni Željko tam pristal že prej. Kaj menite o takem poseganju staršev? Zakaj to počnejo? Mislite, da je imelo to za Željka kakšne posledice? Če da, kakšne? Kakšen je Željkov status med gojenci v zavodu? Kako je pridobil in vzpostavil moč nad njimi? Na kakšen način jih izsiljuje in ustrahuje? Navedite konkretne primere iz filma.

Zakaj Željko ustrahuje in izsiljuje?

Kakšen odnos ima do Nika? Je Niko njegov prijatelj? Argumentirajte, zakaj da/ne.

Zakaj se Niko druži z Željkom? Ima Niko enak status med gojenci kot Željko? Argumentirajte, zakaj da/ne.

Kakšen je odnos med Željkom in Andrejem? Sta prijatelja ali morda kaj več? Argumentirajte.

Zakaj si Željko izbere Andreja kot nekoga, s komer lahko sodeluje? Se njen odnos med filmom kaj spremeni?

vzgojni zavod »Večina vzgojnih zavodov v Sloveniji je nastala po drugi svetovni vojni, v takšni obliki, kot jih poznamo danes, pa obstajajo nekje od začetka sedemdesetih let, ko je vzgoja prešla z avtoritativnega na permisivni model. Kljub temu pa je dejstvo, da vzgojni zavodi ostajajo totalne institucije. Od nekdaj in tudi danes. Ker so razlogi, zaradi katerih mladostnike danes nameščajo v zavode, zelo različni in ker so tudi njihove težave pogosto povsem neprimerljive, se zdi, da so zavodi v svoji nespremenljivosti preživeta oblika pomoči. Ob hitrih spremembah v družbi tudi tamkaj zaposleni ne sledijo več vsem tipom težav, s katerimi se soočajo mladostniki, kar posledično privede tudi do njihovih lastnih frustracij. Vse to, združeno z dolgoletno izpostavljenostjo težkim zgodbam, nemoči in agresiji, vodi do apatije. Zaposleni so potem pogosto odsevi staršev mladostnikov, s katerimi delajo: nemočni, obupani in agresivni. Vzgojitelji se pogosto zato kar sami degradirajo na nivo paznika, ki zaradi lastne nemoči pogosto pogleda stran. Tudi ko ne bi smel. Sistem očitno ne deluje, a mi se pretvarjamo, da je vse v redu.« (Darko Štante, Temporama, 2018)

V filmu je zavod prikazan kot vase zaprta, rahlo klavstrofobična ustanova, znotraj katere nič zares ne deluje, kot bi moralo, in manj kot institucija, ki bi gojencem pomagala pri krepitvi samopodobe, izboljševanju učnega uspeha, spremembi vedenja, učenju vzpostavljanja in ohranjanja odnosov ter seveda pripravi na odhod iz institucije v samostojno življenje. V odsotnosti vzgojiteljske avtoritete mladostniki hitro vzpostavijo svojo hierarhijo, v kateri so vzgojitelji povsem nepomembni. Zavod je v filmu predstavljen kot prostor brezvladja, skozi njegovo reprezentacijo pa je čutiti kritiko sistema, ki se je na tem področju znašel v slepi ulici.

Film se po socialnih okoliščinah gojencev odmakne od ustaljenih reprezentacij mladih v vzgojnih zavodih, ki smo jih sicer vajeni v filmih. Andrej prihaja iz tipične družine srednjega razreda, ki je ne bremeni teža alkoholizma in nasilja, pri Željku pa imamo celo občutek, da pripada višjemu srednjemu razredu, s čimer režiser postavlja pod vprašaj stereotipe, ki vladajo o problematičnih otrocih. Nakazuje celo, da so mnogi fantje, ki pristanejo v zavodu, produkt nerazumevajočega, konzervativnega, odtujenega ter s pritiski in pričakovanji prežetega okolja, v katerem odraščajo.

- Vprašanja za razpravo*
- Kakšni so odnosi med vzgojitelji zavoda in gojenci? Kakšni so odnosi med gojenci v zavodu in kakšni med zaposlenimi vzgojitelji? Kakšen odnos imajo gojenci do zavoda kot institucije?
- Kako se Andrej počuti v zavodu? Kako se počutijo drugi gojenci – Željko, Luka?
- Kdo ima v zavodu največjo moč? Kdo se počuti nemočnega? Zakaj? Navežite se na konkretne prizore iz filma.
- Se vam zdi, da si kot gojenec zavoda v družbi stigmatiziran? Kako to vpliva na razvoj gojenčeve identitete?
- Iz kakšnih socialnih okolij prihajajo gojenci v filmu? Poskusite naštetih še druge filme, ki se dogajajo v vzgojnem zavodu ali predstavljajo delinkventno mladino, in razmislite, kakšne so socialne okoliščine likov v filmih, ki jih poznate. Primerjajte jih z gojenci iz filma.
- Kako razumete vlogo vzgojitelja v vzgojnem zavodu, kot je prikazana v filmu? Ali vzgojitelji vzpostavljajo ustrezno avtoriteto? Ali ste kdaj začutili strah vzgojiteljev ali gojencev? Svoje ugotovitve podkrepite s konkretnim primerom iz filma.
- Katere so po vašem mnenju funkcije vzgojnega zavoda? Se vam zdi zavod kot institucija nekaj pozitivnega ali negativnega? Kako pa je vzgojni zavod prikazan v filmu? Se vam zdi njegova reprezentacija realistična? Argumentirajte, zakaj da/ne.
- Kako v zavodu rešujejo konfliktno situacije? Se vam zdi tak način, kot je prikazan v filmu, ustrezen? Argumentirajte, zakaj da/ne.
- Se vam zdi, da gojenci v zavodu dobijo ustrezno pomoč pri svoji prevzgoji? Se vzgojitelji z gojenci pogovarjajo o njihovih težavah?

(de)konstrukcija spolne identitete

V vzgojnem zavodu, ki je totalna večinsko moška institucija, kot je tudi vojska, sta spolna identiteta in spolnost kompleksni problematiki. Na eni strani so to okolja hipermoškosti in hipermačizma, ki vsak odklon od hegemonistične moškosti obsojajo in celo kaznujejo, hkrati pa se zaradi bližine in skupnega življenja med pripadniki teh institucij spletejo čustvene in včasih tudi seksualne vezi, ki pa v sami manifestaciji predstavljajo odklon od zaželene moške spolne identitete.

Film z likom Željka ruši stereotip hipermoške identitete, ne samo v totalni instituciji, temveč tudi v družbi nasploh. Željčeva fluidna spolnost v slogu »everything goes« dekonstruira moško spolno identiteto in jo takšno, kot je, prav zaradi njegove vodilne pozicije postavlja v polje normalnosti. Gojenci zavoda sicer zavračajo homoseksualnost, kar je razvidno iz homofobnih žaljivk, ki jih ob koncu filma namenijo Andreju, vendar pa so za Nika kot najglasnejšega homofoba Željčeva homoseksualna dejanja sprejemljiva, ker so navzven zreducirana na sredstvo manipulacije in niso tako kot pri Andreju posledica čustvenih impulzov. Film očitno ne problematizira vprašanja, ali Željko vse to počne zaradi manipulacije ali pa je tudi on v resnici gej in se skriva za svojo hipermaskulinizirano podobo, to pa pripomore k pozitivni reprezentaciji odprte in sproščene seksualne drže, ki je značilna za hedonistične ter alkohola in drog polne

eskapistične avanture sodobnega časa. Željku je zaradi njegove pozicije dovoljeno vse, medtem ko se Andrej zaradi svoje iskrene naklonjenosti in zaljubljenosti, ki ju ne more zares izživeti brez posledic doma ali v zavodu, počuti drugačnega in stigmatiziranega. Film z razpletom Andrejeve zgodbe obsodi mačistično družbo, ki s pritiski in pričakovanji o tem, kakšna naj bi bila »prava« moškost, škoduje tudi moškim.

Vprašanja za razpravo

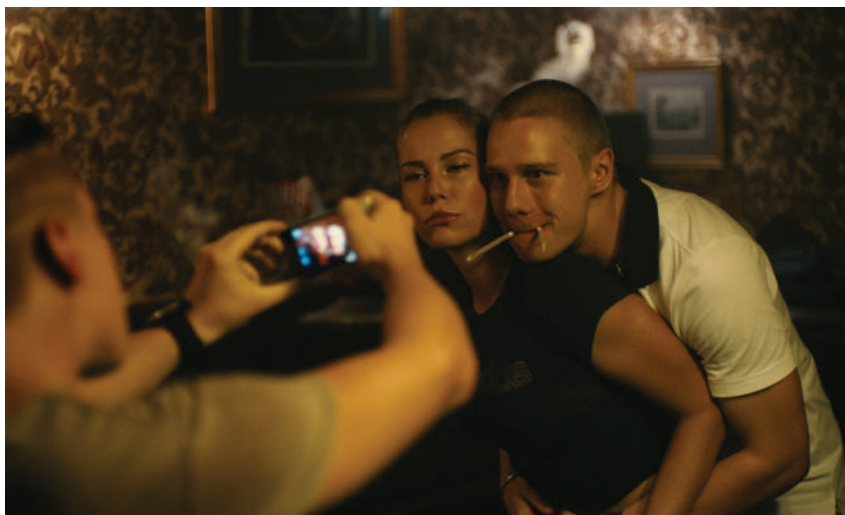
Kakšna je po vašem mnenju zaželena oblika moškosti in spolne usmerjenosti v totalnih institucijah, kjer prevladujejo moški? Kakšna je zaželena oblika moškosti v vzgojnem zavodu v filmu? Na kakšen način se to izrazi skozi glavne like – Željka, Nika, Andreja? V kakšni meri posamezni liki potrjujejo željeno spolno identiteto in v kakšni meri se odklanjajo od nje? Kaj mislite, zakaj se vzpostavijo norme zelene moškosti in seksualnosti v vzgojnem zavodu? Razmislite tudi širše na ravni družbe.

Zakaj Andrej ni iskren glede svoje homoseksualnosti? Kako si konstruira identiteto v zavodu? Kaj razumete pod pojmom »konstrukcija identitete« in kako razumete pojem identitete? Se vam zdi, da je identiteta, ki se vzpostavlja navzven, vedno tudi resnična identiteta? Argumentirajte, zakaj da/ne.

Kako ste razumeli Željkoovo čustveno naklonjenost do Andreja? Je bila kdaj iskrena? Da/ne, argumentirajte s prizorom. Kaj pa nasprotno? Argumentirajte, zakaj da/ne.

vloga socialnih omrežij

V filmu igrajo prelomno vlogo pametni telefoni in socialna omrežja. Gojenci zavoda jih ne uporabljajo samo za deljenje podrobnosti svojega življenja in dogajanja v zavodu, ampak jih Željko in Niko uporabljata tudi kot orodje izsiljevanja. Mladi danes ključne dogodke doživljajo skozi objektiv pametnih telefonov, svojo identiteto pa oblikujejo prek socialnih omrežij. Danes je spletno nasilje na ena pogostejših oblik medvrstniškega nasilja, njegove žrtve pa pogosto nosijo psihične posledice, ki v najhujših primerih privedejo celo do samomora, v filmu pa uničijo življenje dvema osebama – Željku in Andreju.

Vprašanja za razpravo: Kakšno vlogo igrajo socialna omrežja v filmu?
 Katere trenutke Niko dokumentira s svojim telefonom? Zakaj in s kakšnim namenom?
 Kakšno vlogo igrajo socialna omrežja v vašem življenju? Ste se že srečali s kakšnim primerom spletnega nasilja prek socialnih omrežij? Spregovorite o tem.
 Ali socialna omrežja vplivajo na oblikovanje naše identitete? Na kakšen način?

filmski jezik in estetika Režiserjeva prvotna ideja je bila posneti dokumentarni film v slogu cinéma vérité o gojencih v zavodu, kjer dela kot nočni vzgojitelj, vendar je zaradi birokratskih ovir in etičnih zadržkov sklenil kompromis in idejo priredil za igrani film. Težnja po prikazu situacije takšne, kot je, je ostala in se odraža tudi v surovem slogu igranega filma.

V filmu je vse podrejeno cilju doseganja čim večjega realizma. Scenarij postavi v središče Andreja in se izogiba stranskim zgodbam, ki bi nas odvrnile od glavnega lika. Karakterne poteze in motivacije glavnih likov so v filmu zgolj nakazane. Liki se namreč pojavijo brez kakršnekoli predzgodbe ali v obrisih predstavljenega pojasnila za njihove motivacije. O preteklosti Andreja in Željka izvemo zelo malo, svoja čustva in občutke pa izkazuje predvsem z dejanji. Na tak način se je avtor želel izogniti pretiranemu sentimentalizmu. Film se tudi sicer izogiba čustvenemu izsiljevanju gledalca, moraliziranju in črno-beli interpretaciji, čeprav sama vsebina kar kliče po tem.

Režiser je med igralce pomešal naturščike, ki so dodatno prispevali k pristnosti zgodbe, prepričljivost likov pa je okrepil s preprostimi, slengovskimi dialogi, ki so narečno obarvani in nam sporočajo, da so fantje v zavodu zbrani z različnih koncev Slovenije.

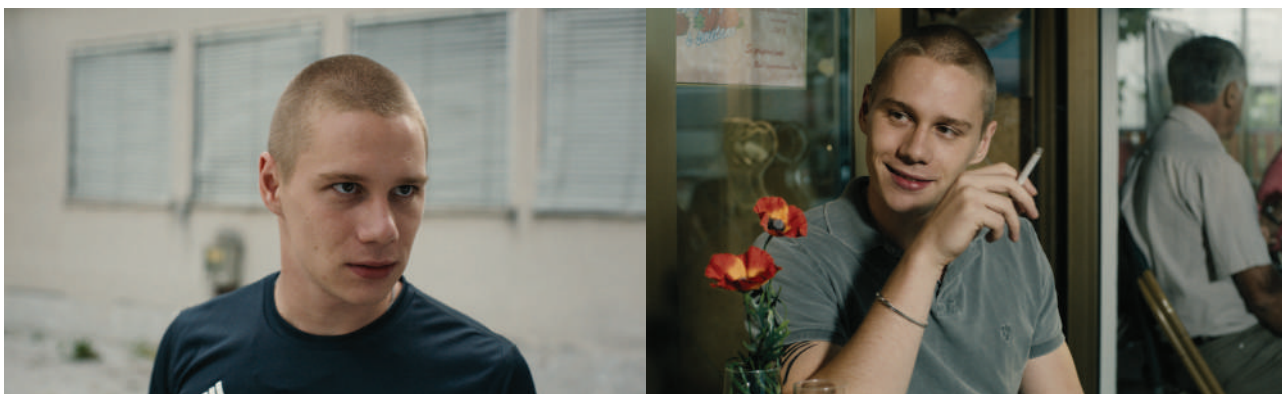
Tehnična izvedba teži k minimalizmu, kar se odraža v dokumentarnem slogu filma. Kamera 'iz roke' nevsiljivo sledi likom in v gibanju opazuje dogajanje, v katerega tudi vstopi, kar zmanjša distanco med gledalcem in filmskimi protagonisti.

Film se izogiba zvočnim učinkom, ki običajno poudarjajo čustvena stanja likov, s čimer gledalca postavlja v aktivno pozicijo interpretiranja. V filmu je izredno pomembna tudi glasba, ki ne služi le kot kulisa ali podarek časovnega obdobja, v katerem se zgodba dogaja, temveč like opredeljuje do te mere, da postane del njih. Odraža milje, v katerem se gibljejo gojenci, in vrednote, ki so jim pomembne. Stične točke so skoraj vedno preprosta melodija, jasna sporočila, patos, agresija, povzdigova-

nje in opogumljanje samega sebe, kar se najpogosteje manifestira prav v žanrih balkanskih šlagerjev, hip hopa in trapa. Glasba običajno igra pomembno vlogo v fazi odraščanja. Prek glasbe se identificiramo, razlikujemo in umeščamo. Glasba lahko postane oblika upora in deluje kot koda nekega obdobja.

Vprašanja za razpravo: S katerimi sredstvi in na kakšen način se v filmu vzpostavlja realizem? Razmišljajte o naslednjih filmskih elementih: tehnika (osvetlitev, kamera, zvok), igralci, scenarij, dialogi, lokacije, scenografija, kostumografija. Kakšna je vloga glasbe v filmu? Kakšna je glasba (glasbena zvrst) in o čem govorijo besedila? Kako podpira gradnjo likov? Kakšna je vloga glasbe v življenju mladih? Opišite uvodno sekvenco filma. Kakšno funkcijo ima v filmu? Kaj izvemo iz nje o Andreju? Na kakšen način je s postavitvijo kadra (simetrična ali nesimetrična kompozicija) v filmu poudarjena čustvena nestabilnost posameznih likov?

analiza in primerjava prizorov Ob analizi posameznih prizorov z dijaki razmišljajte o tem, kako filmska izrazna sredstva podpirajo vsebino filma. Primer: Željko, ki z železno roko upravlja in izsiljuje skupino gojencev, je s svojo naprej nagnjeno držo, z ostro govorico, drzno kostumografijo večino časa prikazan kot močan, agresiven in napadalen. Prizor, ko sta Željko in Andrej na kavi, pa je posnet v primerjavi z drugimi prizori na tradicionalen način, z drugačno osvetlitvijo in scenografijo (živobarvna roža na mizi). Sprememba sloga in Željčkova sproščeno drža poudarjata Željčkovo človeško in čustveno plat.

Vprašanja za razpravo: S katerimi sredstvi in na kakšen način je v filmu vzpostavljen lik Željka? Razmišljajte o naslednjih filmskih elementih: tehnika (osvetlitev, kamera), telesna govorica, dialogi, kostumografija, scenografija. Se v katerem izmed prizorov pokaže v drugačni luči? Navedite primer in argumentirajte.

dodatne dejavnosti

ogled filmov s sorodnimi temami in njihova primerjava

Film lahko primerjamo s sodobnim francoskim filmom **Z dvignjeno glavo** (La tête haute, 2015), ki nas v slogu socialnega realizma odpelje v intimen svet mladega prestopnika in njegovih težav. [Več o filmu.](#)

Film lahko primerjamo s slovenskim filmom Jožeta Pogačnika **Grajski biki** (1967), v katerem spremljamo skupino mladih prestopnikov, nastanjenih v vzgojnem zavodu v graščini, ki so redno v konfliktu s svojimi vzgojitelji in drug z drugim. [Več o filmu.](#)

pogovor po filmu Po ogledu filma priporočamo pogovor z režiserjem filma **Darkom Štancetom** in preostalo filmsko ekipo ali s psihologom **Maticem Muncem**.

Matic Munc je diplomirani psiholog. V preteklosti zaposlen na CSD Ljubljana Moste-Polje in ZPKZ Ljubljana. Trenutno predsednik Društva Brez limita, ki je kooperativa strokovnjakov za različna rizična vedenja posameznikov, kot so motnje hranjenja, samopoškodbeno vedenje, samomorilno vedenje in različne oblike zasvojenosti, kjer deluje kot svetovalec za široko paleto težav posameznikov, parov in družin (depresija, tesnoba, fobije, odnosne težave, vzgojne težave, najstniški problemi).

Izdajo in pripravo tega gradiva
so omogočili naslednji člani Art
kino mreže Slovenije in kulturni
domovi:

ODEON
Art kino Izola
Cinema d'essai Isola

FILMSKO GLEDALIŠČE
I D R I J A

Kulturni dom Slovenj Gradec

KINO SORA
Škofja Loka

DPD Svoboda Žiri

Kulturni Center
Kočevje

KULTURNI
D O M
K R Š K O

Linhartova dvorana
RADOVLJICA

Mestni Kino
Domžale

metropol

mestni kino
ptuj

ZIK
ZAVOD ZA IZOBRAŽEVANJE
IN KULTURO ČRNOMELJ